

der ej finns dricka, Som en Fästmo utan Ring,
Så är Gossen utan Flicka; Uselt och ett ömkligt ting.

4. Som en Herre utan pengar, Som en Träd-
gård utan frukt, Som fiolen utan strångar, Som
en blomma utan luft, Som en wåg, som hwar
man känner, Men som inte färdas fäs, Så är Flic-
kor utan männer; Swaga käril, ja gunås!

5. War trogen!

Wid wassen af den frökta ström, Som tyckes
kärlek, kärlek susa, Låt ömma känslor dig förtjusar,
War lycklig, älska, njut och dröm.

2. Man wet, den under kärleks tvång, (Ack,
hvilket tvång!) sig hunnit gifwa, Vår första kän-
slan trogen blifwa; Ty hjertat älskar blott en gång.

3. Sitt lugn den aldrig återfår, Som med en
trogen skönhet bryter: Om tusen band han sedan
knyter, Skall ängern flyga i hans spår.

4. Ack nej! der bröst med bröst förent, Sig i
hwarandras känslor sluter, Der hjertat utan mått-
het njuter, Och nöjet är, som ljuset, rent.

6. Dödgräfwarsång.

Ingen, ingen hvil! Tunga spade, ila; Allt har
jag af dig: Fattiga och rika Samlas alla lika Dock
en gång hos mig.

2. Fordom stolt och mäktig, Guldbesmidd och
präktig, Denna skalle war; Från des mörkna tån-
der Foll af skilda länder Hörde gudaswar.

3. Detta toma öga Mot det blåa höga Lög
som solen ler; Hwarje blick det sände, Något hjer-
ta tände, Som ej tändes mer.

4. Ingen, ingen hvil! Tunga spade, ila; Allt
har jag af dig: Fattiga och rika, Samlas, alla
lika, Dock en gång hos mig.

Sex utvalda

W i s o r s

föregångna af en

Berättelse om Comte-gubbarne,
bemärande, huru stor nytta man kan ha af de små pyssarne,
då man gör sig förtjent af deras wänskap.

Med Kopparstick.

1. Wönsghumans Wisa.

Hanar och hönor och flycklingar små &c.

2. Riddaren Sankt Göran.

Den tiden, då troll, som nu hjeltar ibland &c.

3. Marpan, eller Mungersnöden.

I ensliga stugan, en mulen qwäll, &c.

4. Kärleken hos Gossar och Flickor.

Som en eld och som ett wäder &c.

5. War trogen!

Wid wassen af den frökta ström &c.

6. Dödgräfwarsång.

Ingen, ingen hvil &c.

17



Kalmar.

Trykt hos D. & A. Westin. 1852.

Pris: 6 fr.

Tomtgubben.

Om en gård på landet riktigt skall blomstra, måste gården ha sin tomtgubbe. Denne kallas vanligen Nisse, och synnerligast är det bra för pigorna i köket och drängarna i stallen, att Nisse är dem bevågen, ty då kunna de gerna gå till sängs, hur tidigt som helst, och likväl ha de allt i ordning om morgonen. Nisse bär nemligen in vatten och skurar köksgolvet åt pigorna; han ryftar hästarna åt stalldrängen, men näpser också den som visar sig värdslös eller oordentlig. Nisse går vanligen klädd i grå wadmalskläder samt har en röd filtmössa på hufvudet.

I en bondgård på Öland fanns en sådan Nisse, hvarken var oförlikneligt tjänstaktig, endast han fick smör i sin gröt hvarje afton; någon annan lön eller kost begärde han ej. En vår-morgon, då arbetsfolket skulle ut och plöja, gick han till husbonden och bad att han måtte få föra plogen. Bonden menade, att tomtgubben var alltför liten att föra fyra hästar, men Nisse svarade: "Jag kan mycket väl sitta i den ena hästens dra och ändå föra alla fyra; det har jag gjort förr en gång!"

Bonden lät honom få sin vilja fram, och måste sedan tillstå att aldrig hade någon fört plogen bättre.

Det var lustigt att se när någon gick förbi och inte kunde upptäcka körsvennen, som satt infälld i hästens dra, men dock hörde honom ropa: "Hopp san! Rör san! Vill ni gå på, hästkrakar, annars skall jag smälla er! ... Hopp san! Rör san!"

Om sommaren blef bonden död, hvarför Nisse inte wille stanna qwar längre, utan flyttade upp till en herregård, der han inqwarterade sig i ladugården.

Efter en kort tid legde egendomsherren en torpare, som skulle tröskas korn åt honom på logen. Första dagen gick torparen och bara såg på kornet; den andra dagen likaledes, tills Nisse mot aftonen sade till honom:

"Hör du, jag kommer för att hjälpa dig!" Detta hade torparen ingenting emot, och en öfverenskommelse ingicks dem emellan att torparen hvarje afton skulle ge Nisse smör i gröten till qvällsmat. Då torparen nästa morgon kom på logen, hade Nisse redan tröskat en dräse, som blifwit efter 25 dryga sådeslag.

"Nu kan du rissla halmen i förmiddag", sade Nisse, och emedan han hjälpte honom gick det naturligtvis snart för sig. Torparen sporde: "Men hur ska wi få agnarna ifrån?" — "Det skall jag säga dig", svarade Nisse. "Gå du upp i lidret och gör ett stort hål på taket, så få wi nog agnarna ifrån!"

När torparen gjort som tomtgubben lärt, dypnade Nisse logdörrarna på båda sidor, klättrade sedan upp till hålet på taket, stack hufvudet derigenom och började blåsa så agnarna flögo ut öfver hela planen kring ladugården. Härnnder kom egendomsherren tillstådes och blef ganska förtörnad af att se detta.

"Jag tror du är galen, Karl!" skrek han; "förstår du agnarna, som kreaturen ska ha till foder i winter?"

"Åh, ingenting annat, husbonde!" svarade tor-

paren; "will ni ha agnarna igen, kan det snart wara gjordt."

Och Nisse hjälpte torparen att hopsamla agnarna, och inom en half timmas tid woro de åter inburna.

"Gå nu du in till herremannen", sade Nisse, "och såg honom, att kornet är tröskadt och agnarna hopsamlade, samt bed honom komma och måla upp, att wi kunna se huru många tunnor det är. Men såg honom öfwen", tillade Nisse, "att wi ska ha betalt för hwar tunna agnar så wäl som för hwar tunna korn; och will han inte ge oss det, wälta wi omfull hela ladan!"

När torparen gifwit egendomsherren detta besked, svarade denne leende:

"Ja, gör du det, om du kan! Jag är inte så dum, att jag betalar dig lika mycket för agnar som för korn."

Då Nisse fick weta egendomsherrens ord, sade han blott: "Jaså, han will inte! Kom då du, wi ska wälta ladan!"

Derefter gingo de bägge och satte ryggarna mot ladväggen och begynte wälta. Men nu blef egendomsherren rädd och sprang ut och betalade hwad torparen wille ha och mera till, och den lycklige torparen glömde inte att se Nisse till godo.

I Westergötland funnos många tomtgubbar, men på Thorsborg blefwo de så wälplågade, att der uppehölls de sig aldrig helst, och sparade hwarfen slit eller möda för egarens bästa.

Hwarje afton fingo de i sin sötgröt en stor smörklump; men de gjorde också skal för undsagnaden. En sträng winter öfversnades en liten lätte, hwari sex kalfwar stodo, så att ingen menniska på fjorton

dar kunde komma dit in. När snön ändtligen war borta, trodde man bestämdt, att kalsvarna dödt af svält; men slått inte.

Man fann dem alla i behåll och wid godt hull; kätten war rengjord, krubborna woro fyllda af präktigt foder; nog kunde man då weta hwem som skött de stackars kalsvarna.

Men Nisse wet ock att hämnas, om man gör honom förtret. En dag, just som en Nisse sprang

på rånnet öfwer ett stall, gick en lofispjåle sönder, så att hans ena ben stack ner igenom.

Stalldrängen war närvarande då detta skeddde, och wid han fick se tomtgubbens nedhängande ben, tog han en grep och gaf dermed Nisse ett duftigt slag öfwer benet.

Om middagen, när tjenstfolket satt fring fälsbordet, flinade stalldrängen beständigt. Rättaren frågade, hwaråt han hade så roligt, och drängen svarade:

"Jo, jag fick fast i Nisse och gaf honom ett rasande nyp med min grep, när han stack benet genom stallrånnet."

"Nej," ropade Nisse utanför fönstret, "du gaf mig inte ett, du gaf mig tre nyp, ty det war tre krockar på grepen; men jag skall ge dig tre gånger så godt igen!"

Följande natt, då stalldrängen låg och sof, kom Nisse, tog honom och fastade honom öfwer drängstugan, men war så qwickt öfwer på andra sidan, att han kunde ta emot honom, för att straxt åter fasta honom tillbaka. Och han höll så länge på härmed, tills drängen warit åtta gånger öfwer taket; den nionde gången lät han honom falla pladass i en stor wattenpöl, samt slog derwid upp ett så högt gapskratt, att alla i gården wakenade.

Det war ju en förfärlig tomtgubbe!

1. Söns gummans Wisa.

Hanar och Hönor och Kyllingar små, Spring glädtuga nu: Qwad mina pullor och tuppar, hä, hä; Sjung luddeliku. Låt si, hwar en hoppar Spring sina toppar Och nabbarna doppa. Jag orkar illa gå, Sitter gammal och grå, Men qwad der ändå.

2. Fyra tjog år, och så nitton dertill, Är min ålder i dag; Folke må tro mig så mycke di will, Men aldrig wet' jag, Min håg wari' bätter, Mer nöjder och lätt, Våd' dagar och nätter, An han har varit nu På sex år eller sju, För nå'n Herre och Fru.

3. Fem stora herrskap på herrgålen wår, ¹⁾ Allt efter hwar ann, Minns jag så wål, som de varit i går, Och derföre kan Min åldriga tunga Om herrskapet sjunga, Vå' gamla och unga: Den som har wari' må' Må ju weta hur då' å', War man säker på då.

4. Ursammal war jag då Fröken for bort, ²⁾ Då hörd' jag di sa', Hur hon ha' hushålla', rundt eller tort. Då' wa' som då' wa': Men bort will hon resa, Te' den, som kan låsa Bakfram i Gatke-sa, Lita hwa di sa', Nog ha' Fröken wari' bra: Men di narra'na sta.

5. Sen war en Herre på gålen, jag minns, ³⁾ Han wa' waldug med art; Yppare husbonde nåpp-liga fins: Men han dödde så snart; Och Fruen, som war änka, ⁴⁾ Fick sörja och tänka, Hwad hon skulle stänka Te' dem, som må' mått Uppå gålen hade ått, Och om ågorna wa'kt.

6. Bästa, som Fruen i sitt hus hade qwar, War en endaste Son, ⁵⁾ Fyra års Herre, som miste sin far: Men minns, han wa' mån Om åf-rar och ångar Och flitiga drångar, Om ågor och

¹⁾ 1) Kon. Carl X Gustaf och Drottning Hedwig Eleonora. 2) Carl XI och Ulrika Eleonora. 3) Carl XII. 4) Ulrika och Fredrik I. 5) Adolph Fredrik och Lovisa Ulrika.

⁶⁾ Drottning Christina 1654.

⁷⁾ Carl X Gustaf.

⁸⁾ Hedwig Eleonora.

⁹⁾ Carl XI född d. 24 Nov. 1655.

pengar: Han föga war stor, När han följde sin Mor Och kring ågorna for.

7. Grannsämja, hemfred och styr på sitt hus Höll han som en far. Fruen, som han fick, war ett dygdenes ljus ⁶⁾ En fröken så rar, Så from och gudfruktig, Så sedig och tuktig I hushållet dugtig, Att af detta par Är åminnelse qwar Alla werldenes dar.

8. Årswingar fingo den herre och fru, Jag minns inte grant: Som jag kan tycka, så woro de sju. Jo, jo, då' wa' sant; Ty fyra de siste ⁷⁾ Små herrar, jag wiste, Att herrskapet miste: Den äldsta wa' qwar, ⁸⁾ Å så fröknar ett par, ⁹⁾ Med Moder och Far.

9. Herrskape sjelfwa, de lefde så kort, Jag minns hur wi gret, När som wår nådiga fru död-de bort ¹⁰⁾ Den sorgen war het Och swår för oss alla Som bittraste galla; Wi gick här och walla', Vå' nätter och dar, Och den ömmaste war Wår be-dröfwade Far.

10. Fyra så när som ett fjerendels år Han lefde derpå: Men, tamikatten! när han stog på bår, ¹¹⁾ Hur di glömlade då. Di sa': wi så wår-re Vå' större och smårre; Wi miste en herre, Som wille och fick Hålla ordning och stic. Gissa på hur det gick.

⁶⁾ Ulrika Eleonora den äldre.

⁷⁾ Prinsarne: Gustaf, född 1683, död 1685; Ulrika född 1684, död 1685; Fredrik, född i Sept. 1685, död i Okt. samma år; Carl Gustaf, född 1686, död 1687.

⁸⁾ Kronprinsen Carl född 1682.

⁹⁾ Prinsessorna Hedvig Sophia och Ulrika Eleonora.

¹⁰⁾ Den 26 Juli 1693.

¹¹⁾ Carl XI dog d. 5 Apr. 1697.

11. Sonen tog hushålle' först uti ått, ¹²⁾
Men sen for han ut, Reste med Junkrar och drän-
gar på jagt, Hade kulor och krut. Men, trålla
då' krute, Di hölts må' der ute! Då' wälde, på
flute', Att råfwana log Att då' skotte', som tog,
Då' wår husbonde dog. ¹³⁾

12. Endaste Systern wa' frommer och go', ¹⁴⁾
Som ärfde sin Bror; Att hennes herre ¹⁵⁾ på
lofwen och tro, Som han henne swor, Fick styra
och ställa, Så de blefwo sälla, Som hade wari'
snälla. Och sen ha' då' gått, Wå' må' stort och
må' smått, Sålom han ha' förmått.

13. Nog wa' då' mer än halft anna' tjog år,
Då' herrskape' här Rådande woro på Herrgålen
wår, Må' mycke beswår. Nu ä' di döda ¹⁶⁾
Från omsorg och möda: Wår ögon ä' röda: Ty
jämmer och gråt, Wå' wår dagliga lät Hela ti-
den bortåt.

14. Men huru wäl har den Högste försatt Wår
herrgål igen! Må' både Perre och Fru han ha'
gett, ¹⁷⁾ Så jag aldrig wet än, Sen jag börja
lära Ta' maten och bära Te' pullorna lära, Då'
läti' så wäl För bå' junker och hæl, ¹⁸⁾ Wå' te'
kropp och te' själ.

15. Herrskape' läser och sjunger och ber. Då'
märker wäl jag: Unge småherrarna lära ju mer
Swar endaste dag. Aldri' ska' höras Nå'n orätt

¹²⁾ Carl XII.

¹³⁾ 1718 d. 30 Nov.

¹⁴⁾ Ulrika Eleonora.

¹⁵⁾ Fredrik I.

¹⁶⁾ Ulrika Eleonora, död 1741. Fredrik I, död 1751.

¹⁷⁾ Adolph Fredrik och Lovisa Ulrika.

¹⁸⁾ Ordet Hæle är provinciellt och betyder en ung Bondedreng.

få göras, Ell' någon ska' töras, Te' peka sej fram,
Och bju' te' någon skam, Munsjör ell' Madam.

16. Herre Gud, signa di dygdiga två För all
ordning och tuft! Himlen beware de plantorna små,
Deras härliga frukt! Så den må bli mogen, Te'
dygd redebogen, Rättträdig och trogen! Ty då bli
då' godt, Te' få del i den lott, Som jag ha nu fått.

17. Solen och Månen och Stjernorna ge Sin
härliga glans: Djuren på markene nöje bete Med
låt uti dans. Hela hjolen hoppar, Och mustiga
droppar Gör' lustiga kroppar. Glicka qwick och
ung, Kan du bättre, så sjung! Jag ä' gammal
och tung.

2. Ribbar Et. Göran.

Den tiden, då troll, som nu hjeltar ibland, Fort
fopade länderna rena, En Konung i blomma såg,
under sin hand, Sitt hela land, Ej neiden wid
hofwet allena.

2. Men dit kom en drake, en gråblig figur!
Med gap, som ett bergs uti låga! En slingrande
orm i hans stjert låg på lur. Det stygga djur
War, blott med sin åsyn, en plåga.

3. Men hören hwad föda han fräckt för sig
grep, (Slikt främmande Wolga ej sänder!) Som
tranan små grodor, så menskor han knep, Och fol-
ket pep, Som ostron i bestiens tänder.

4. Från granne till granne gick trumma och
tut, Och hingstar och rustningar gnydde. Förgäf-
wes! — Han höll både glaswar och spjut Som
klippan ut. Han snös, — och allt föll eller flydde.

5. Re'n stod han för Staden, med två sina
ben Mot wallen och röt efter föda. Hans gifti-
ga anda längs gatorna hwen: På sten wid sten
Der stupade döda på döda.

6. Ej rikas palats mer än fattigas tjäll För-
bifor den wingade döden. De klämtande flockor
från morgon till qväll Med skräll på skräll Be-
greto den stigande nöden.

7. Med häpnad ser Kungen sitt gläsnande folk,
Hwad råd att förödelsen hämma? Här hjälper ej
Statskonst, ej gift eller dolk, Tills ödets tolt I
Templet, upphöjer sin stamma.

8. "En Mö utan wank skall till draken ges
ut Hwar dag, efter lott utan skoning." — Man
fäsar, man tvekar, Dock sker det till slut: En Mö
förs ut, Och trollet beweks till försoning.

9. Han drog sig från staden till närmaste flod.
Der sam han, en hiskelig groda! Tills offret kom
fram: då mot stranden han stod Och Grefligt blod
Höll lika med Borgligt till goda.

10. Ty ingen familj, ej den högsta en gång,
Fick undan för lottningen wika. Hwad batar nu
årens och höghetens bång, Och guld och prång?
Ack! nöden gör menniskor lika.

11. "O Himmel! Prinsessan! Prinsessan!" —
man skrek En morgon, och sprang uti Staden.
"Nu komma de. Gud! huru skön, huru blek, (O
lyckans smek!)" Hon går för den snyftande raden.

12. "Ack! se med hwad tåligt, hwad christeligt
mod Hon möter den grusliga döden. Förgiftiga
drake! En ängel så god! Af Kungablod! O hwil-
la försträckliga öden!"

13. "Se Kungen! — han gråter! — Ja, gråt
— du är Far. Men folket skall torka bort tåren.
Din endaste arfwing, ditt öga det war! Men se!
Du har Ju tusende barn uti spåren."

14. Så forlade folket och jämrade sig, Och
Konungen vred sina händer. "Hwar blir nu den

fröna, jag ärnade dig? Hwad gagna mig Nu
alla de sköflade länder?"

15. "Hwart leds du, min dotter! är brudsto-
len här? We mig! jag försmädde den make, Som
Himlen dig sände, som war dig så kär! Och nu
bessår Dig himmelens dom åt en drake!"

16. I silfwerhvit swepning, wid klagomusik,
Främbåfwade mållös den arma. Nu tar hon sitt
affsed wid tusendes skrik, Men halft ett lif. "O
ewige Gud! dig förbarma!"

17. Der står hon på stranden, det menlösa
lam: Och draken med ögon som lågor, Upplyster
ur floden sin glödande lam, Och rusar fram
Ifrån de nedrullande vågor.

18. Ren gapar det glupande wilddjuret opp
Med hundrade gnistrande tänder. Ren faller hon
död: — då, i dundergalopp, Med trofast hopp
En blänkande Riddare länder.

19. Med bröst af ett lejon, med arm utaf jern,
Med uppsyn, som trollen förfärrar, Han kom, som
från himlen, till oskuldens wårn. Hans arm af
jern Mer gällde än wallar och härrar.

20. Förr'n draken sig wände, med snysande
mod. Stod hingsten på fjelliga nacken; Och klin-
gan i gapet, i lungorna stod: Och hu! hwad blod
Kann forsande swart utför backen.

21. "Ligg der och åt folk, du din helfroetes hund!"
Skrek Hjelten, lif hämnarens engel, Och flög till
den sköna, som låg i sin blund Med andlös mund,
Lif blomman på törstande stängel.

22. Han ropar, han suckar, han lysar — och
nu, Lif blomman på qwicknande stängel, Hon lys-
ter sitt hufvud: "Ack! wån! är det du? I Eden nu Dö
ingen skall skilja, min engel."

23. Men Eden försvann medan Riddaren lopp
Och högg sig en tand utaf draken, Och swängde
Prinsessan på gångaren opp: Och hopp! hopp!
hopp! Till Kungen, som tror sig ej waken.

24. "Min dotter! min dotter! — du ende bland
män." Nu tog han Prinsessan wid handen, "Tag
halfwa mitt rike, tag henne, min wän, Men gif
mig den, Men gif mig den dyrbara Tandén."

25. Annu, i en samling af helga trosér, Den
gråsliga tanden skall finnas: Och ingen, som
Draken i Storkyrkan ser, Låttförmigt ler At sa-
gan, som Klokarne minnas.

3. Harpan.

Ensliga stugan, en kulan qwåll, Steg Gunnar
med bark ifrån skogen. Till bröd skall den bakas
på ugnens håll: Men icke ett mjöldoft fanns i hans
tjäll, Och icke ett ar uppå logen.

2. Då kommo emot honom barnen två, Med
blefnade kinder — de arma! "Gif bröd åt oss, fa-
der! — wi hungra så: Åck! låt oss allenast en smu-
la få!" — "Jag har intet: Gud sig förbarma!"

3. "När moder bars bort på den swarta bår,
Och när under mullen des lista Bles gēmd uppå
wallen, der kyrkan står; En kaka du gaf — den
war wått af din tår — Säg, fader! o, war det
den sista?"

4. "Åck, barn! jag har ingen att ge er i dag;
Men Gud skall i morgon wäl sända Den hjelp
wi förbida af hans behag. O, waren blott stilla
och nöjda som jag! I morgon här bakas kanhända."

5. Då tog han från mossiga wäggen ner Sin
harpa — hwad makt i des stamma! De hungran-

de små icke klaga mer; På infallna kinderna gläd-
jen ler, Och klangen kan plågorna hämma.

6. Med ansigtet bortwändt att dölja sin tår,
Att icke sin ångslan förråda, Nu sadren en munt-
rande polska slår; Och barnen, de dansa, och qwål-
len förgår — Till trötta de somnade båda.

7. Wid bädden af strå, der de slumrade än,
Då bad han: "O Gud, ifrån nöden Befria dem
du, alla lidandes wän!" — Det skedde: de wakna-
de aldrig igen; Befriaren kom — det war döden.



4. Kärleken.

Som en eld och som ett wäder, Som en tanke,
som en dröm, Som en bro af turna bräder Bry-
tes af den minsta ström, Som en brand bland spån
och stickor, Som en gnista ibland frut, Så är
kärleken hos Glickor; Tandens snart, men slocknar ut.

2. Som en Ek på klippan rotad, Som en Ju-
de i sin tro, Som en wall af böljan hotad, Som
en Tärna på en bro, Som den lön som Nisse
sparar Och som Noach i sin Ark, Så är kärle-
ken hos Karlar; Tandens sent, men brinner stark.

3. Som ett Skepp förutan segel, Som en
Brandkraft utan Gay, Som en Penning utan
prägel, Som en Bistock utan way, Som en Krog